

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

VIDA SEXUAL I CÀNCER

Raquel Tulleuda

H. Santa Caterina, Salt

INSTITUTO
IBEROAMERICANO
DE SEXOLOGÍA

Institut de Sexologia de Barcelona

Xè congrés Català d'Obstetrícia i Ginecologia

Barcelona, 7-9 de novembre de 2018

► Segons l'OMS, la sexualitat és un aspecte central de l'ésser humà, present durant tota la seva vida. Abarca el sexe, les identitats i els rols de gènere, l'erotisme, el plaer, la intimitat, la reproducció i l'orientació sexual.

“Sexualitat” segons la OMS

- ▶ (...) Està influïda per la interacció de factors biològics, psicològics, socials, econòmics, polítics, culturals, ètics, legals, històrics, religiosos i espirituals.

LA PIRÁMIDE DE MASLOW

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

YO OPINARÍA QUE...
PERO MEJOR NO
TOCAR EL TEMA ¿NO?

El silenci dels professionals

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

El silenci dels professionals

Manca d'anamnesi dirigida

Manca d'exploració sistemàtica

Manca formació

Manquen protocols

El silenci de les pacients

Informació deficient

- Absència de pedagogia
- Estudis insuficients

Esperança en la remissió/adaptació

- “Ja passarà”
- “Segur que és normal”

Legitimació

- Vergonya/culpa per donar-li importància
- Esperen a ser preguntades

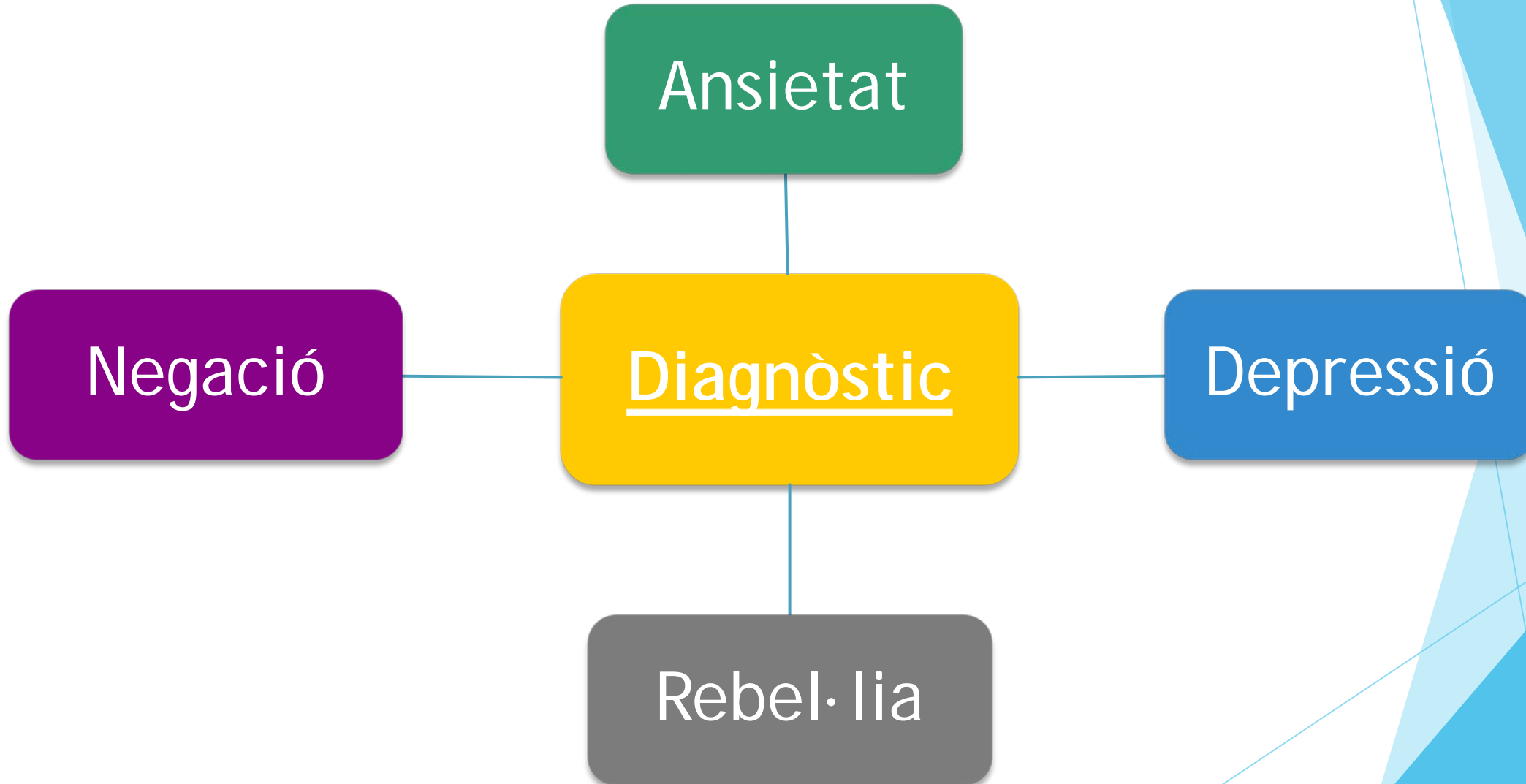
Dubtes sobre tractaments

- Preocupació per seguretat
- Relació alleujament - risc - efectes 2aris

Confiança en els professionals

- Poc sensibilitzats
- Molt pocs faciliten les preguntes

Reacció emocional al diagnòstic

Reacció emocional al diagnòstic

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Les malalties neoplàssiques generen molta angoixa i la por a la mort és constant a les etapes inicials.

“El crit”, Edvard Munch, aprox. 1900

Reacció sexoafectiva al diagnòstic

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Ansietat anticipatòria

Disminució/Pèrdua de
la líbido

Por a les pràctiques

Reacció sexoafectiva al tractament

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Afectació autoimatge

Disminució
autoestima

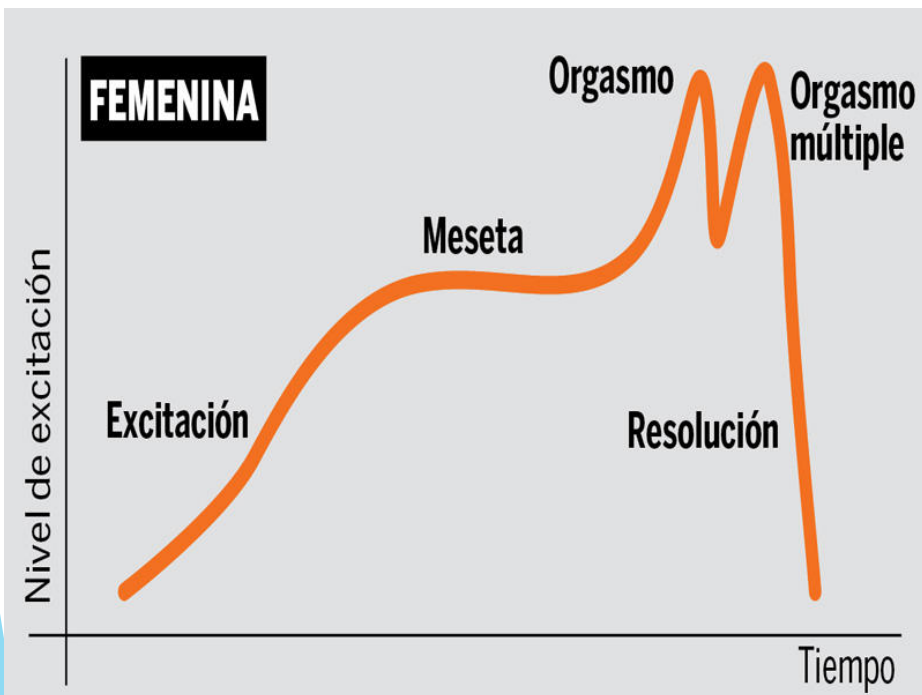
Problemes físics
objectius

Disfunció sexual

Alteració en qualsevol de les fases de la resposta sexual que impedeix o dificulta el gaudi de la sexualitat.

Resposta sexual femenina

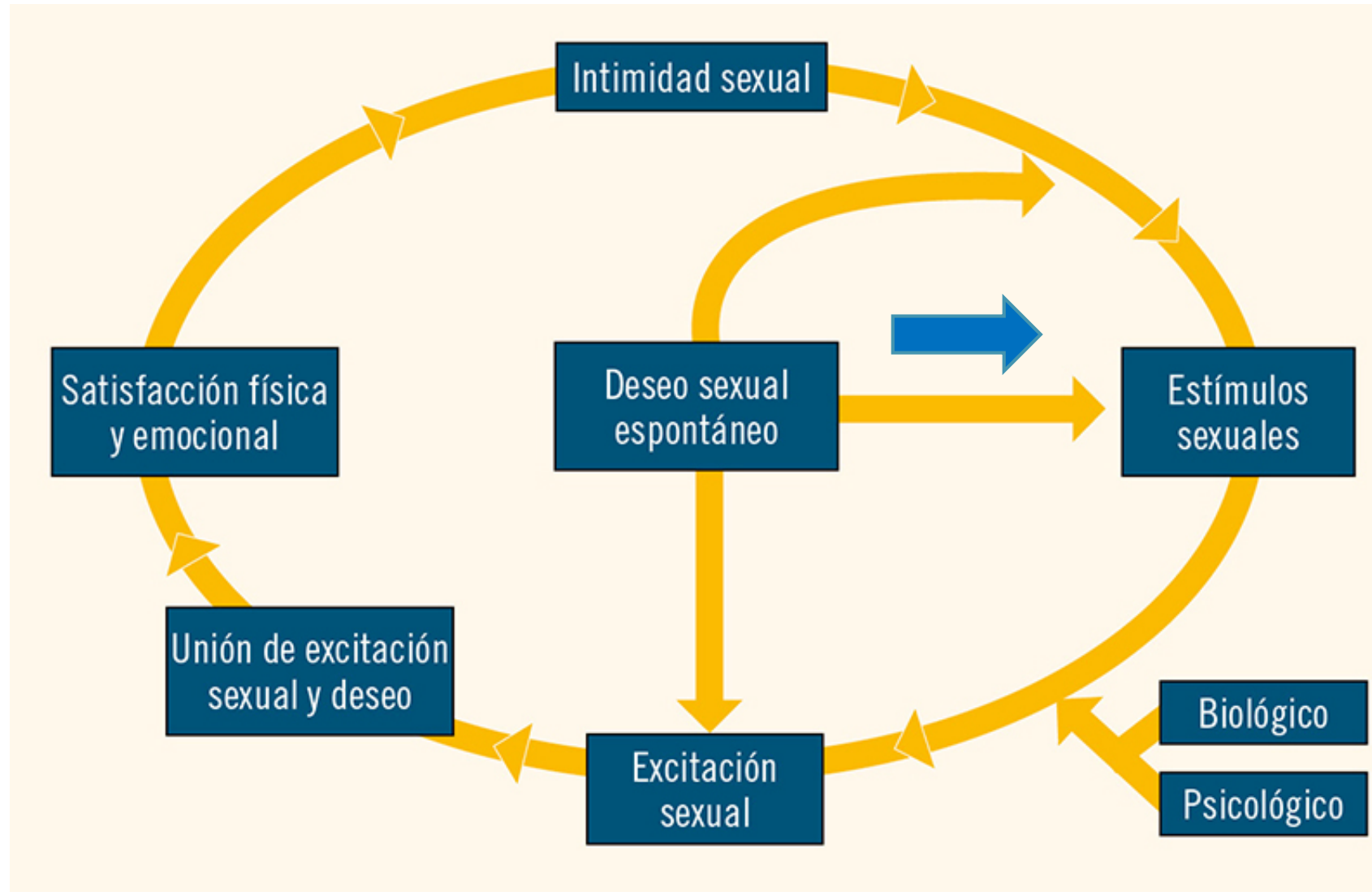

Masters i Johnson, 1965

H. Kaplan, 1979

Resposta sexual femenina

Basson, 2001

Càncer ginecològic i sexualitat

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Impacte negatiu en la qualitat de vida i, a nivell sexual, afecta la intimitat i pràcticament totes les fases de la resposta sexual.

Les relacions amoroses i sexuals són importants en la percepció de salut i en la recuperació de la normalitat.

Aquestes demandes no están essent abordades.

Els professionals no se senten preparats per fer-ho.

Halley McMay SG, Rendle KA, Frosch DL, Kurian AW. Beyond barriers; fundamental disconnects underlying the treatment of breast cancer patients sexual health. *Cutl Health Sex* 2014; 16(9): 1169-80
When Are Sexual Difficulties Distressing for Women? The Selective Protective Value of Intimate Relationships. Kyle R. Stephenson, BS and Cindy M. Meston, PhD *J Sex Med*. 2010 November

Càncer ginecològic i sexualitat

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Càncer ginecològic i feminitat

No podem ometre el concepte social de feminitat en abordar l'impacte de la malaltia en l'autoestima i les relacions interpersonals de les pacients.

Actitud de la parella

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

És clau per modular
l'impacte de la malaltia
i del seu tractament en
l'esfera sexoafectiva.

La qualitat de la
relació de parella és un
fort predictor de la
funció, de la satisfacció
i del desig sexuals.

La parella i el cuidador

“La nena malalta”, Edvard Munch, 1886

Conseqüències per la parella

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

The Butterfly Effect.

by
J.L. Westover

www.mrlovenstein.com

Risc de disfunció sexual

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Pacients més joves

Quimioteràpia

Cirurgia radical

Desajustaments previs

[http://www.maturitas.org/article/S0378-5122\(10\)00136-2/fulltext](http://www.maturitas.org/article/S0378-5122(10)00136-2/fulltext)

Càncer i circuits de recompensa

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Brain Imaging and Behavior (2013) 7:533–542

DOI 10.1007/s11682-013-9252-1

SI: NEUROIMAGING STUDIES OF CANCER AND CANCER TREATMENT

Brain responses to erotic and other emotional stimuli in breast cancer survivors with and without distress about low sexual desire: a preliminary fMRI study

Francesco Versace • Jeffrey M. Engelmann •
Edward F. Jackson • Aurelija Slapin • Kristin M. Cortese •
Therese B. Bevers • Leslie R. Schover

Published online: 17 August 2013

© Springer Science+Business Media New York 2013

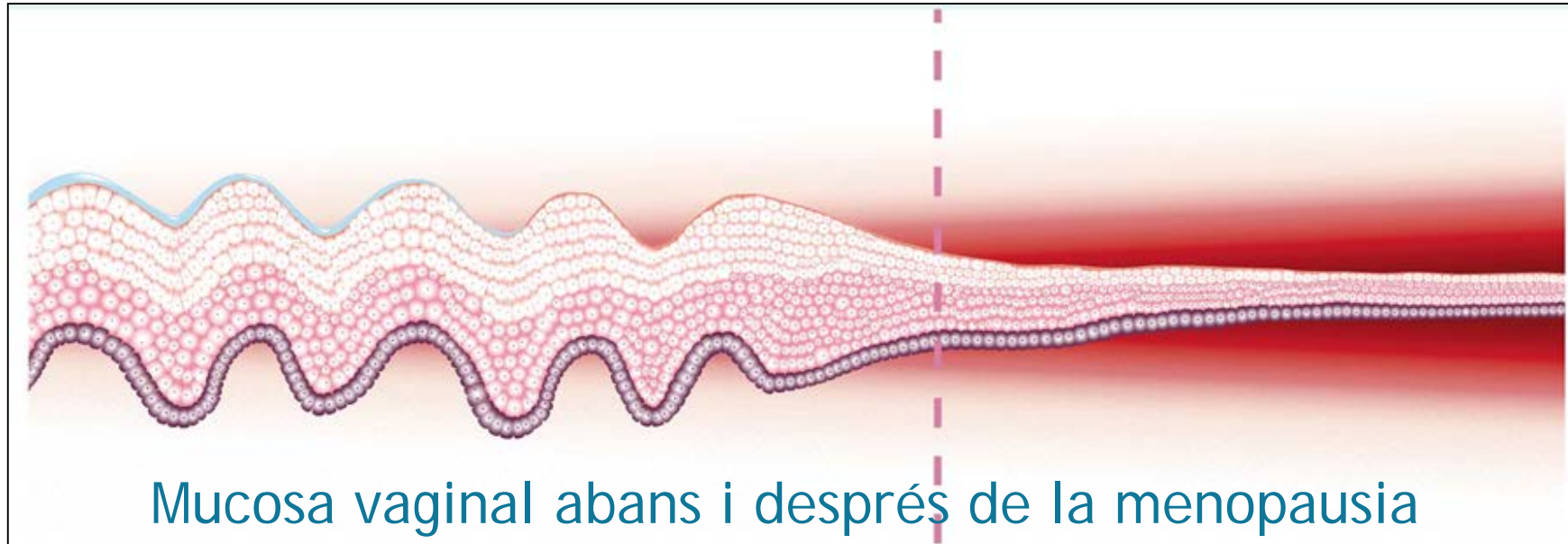
Càncer i circuits de recompensa

- ▶ Many breast cancer survivors report a loss of sexual desire and arousability, consonant with the new DSM-V category of female sexual interest/arousal disorder. The cause of decreased sexual desire and pleasure after treatment for cancer is unknown. One possibility is that cancer, or treatment for cancer, damages brain circuits that are involved in reward-seeking. To test the hypothesis that brain reward systems are involved in decreased sexual desire in breast cancer survivors, we used functional magnetic resonance imaging (fMRI) to compare brain responses to erotica and other emotional stimuli in two groups of women previously treated for breast cancer with chemotherapy: those who were distressed about a perceived loss of sexual desire and those who may have had low desire, but were not distressed about it. **Women distressed about their desire had reduced brain responses to erotica in the anterior cingulate and dorsolateral prefrontal cortex, which are part of the brain reward system. This study is the first to demonstrate, in cancer survivors, that problems with sexual desire/arousability are associated with blunted brain responses to erotica in reward systems.** Future research is necessary to determine whether brain responses differ as a result of chemotherapy, hormone therapy, and menopausal status. This may contribute to the development of new, evidence-based interventions for one of the most prevalent and enduring side effects of cancer treatment.

Càncer ginecològic i menopausia

Mucosa vaginal abans i després de la menopausia

Menys plecs
Més prima
Menys flexible
Més sensible

Càncer ginecològic i menopausia

Síntomas	Signos
Sequedad vaginal	Disminución de la secreción vaginal
Disminución de la lubricación con las relaciones sexuales	Disminución de la elasticidad
Dolor en las relaciones sexuales	Reabsorción de los labios menores
Sangrado postcoital	Palidez o eritema
Disminución de la excitación, orgasmo y deseo	Pérdida de la rugosidad del epitelio vaginal
Irritación, ardor o escozor de la vulva o vagina	Tejido frágil con Petequias
Disuria	Eversión de la mucosa uretral o prolapso
Frecuencia urinaria y urgencia	Pérdida de carúnculas himeneales
	Prominencia de meato uretral
	Reacción del introito
	Infecciones recurrentes del tracto urinario

Coneixement dels genitals

$$45a - 3a = 42a$$

$$42a \times 365d = 15330d$$

$$15330d \times 4'5m = 68985m$$

70.000

ABORDATGE de la sexualitat en pacients oncològiques

Dificultats en l'abordatge

- ▶ Desconnexió del sistema de salut de primària
- ▶ Derivació a especialistes i subespecialistes
- ▶ Desconeixement de la importància de la vida sexual

Objectius terapèutics

- ▶ Atenció a l'impacte emocional del càncer sobre la imatge corporal, la satisfacció en les relacions sexuals i la capacitat reproductiva durant tot el procés.
Psicoteràpia si és necessària
- ▶ Rehabilitació sexual i de parella
Teràpia sexual y de parella si cal
- ▶ Preservació de la fertilitat sempre que sigui possible i aconsellable

Característiques de la intervenció

Realista

Multidisciplinar

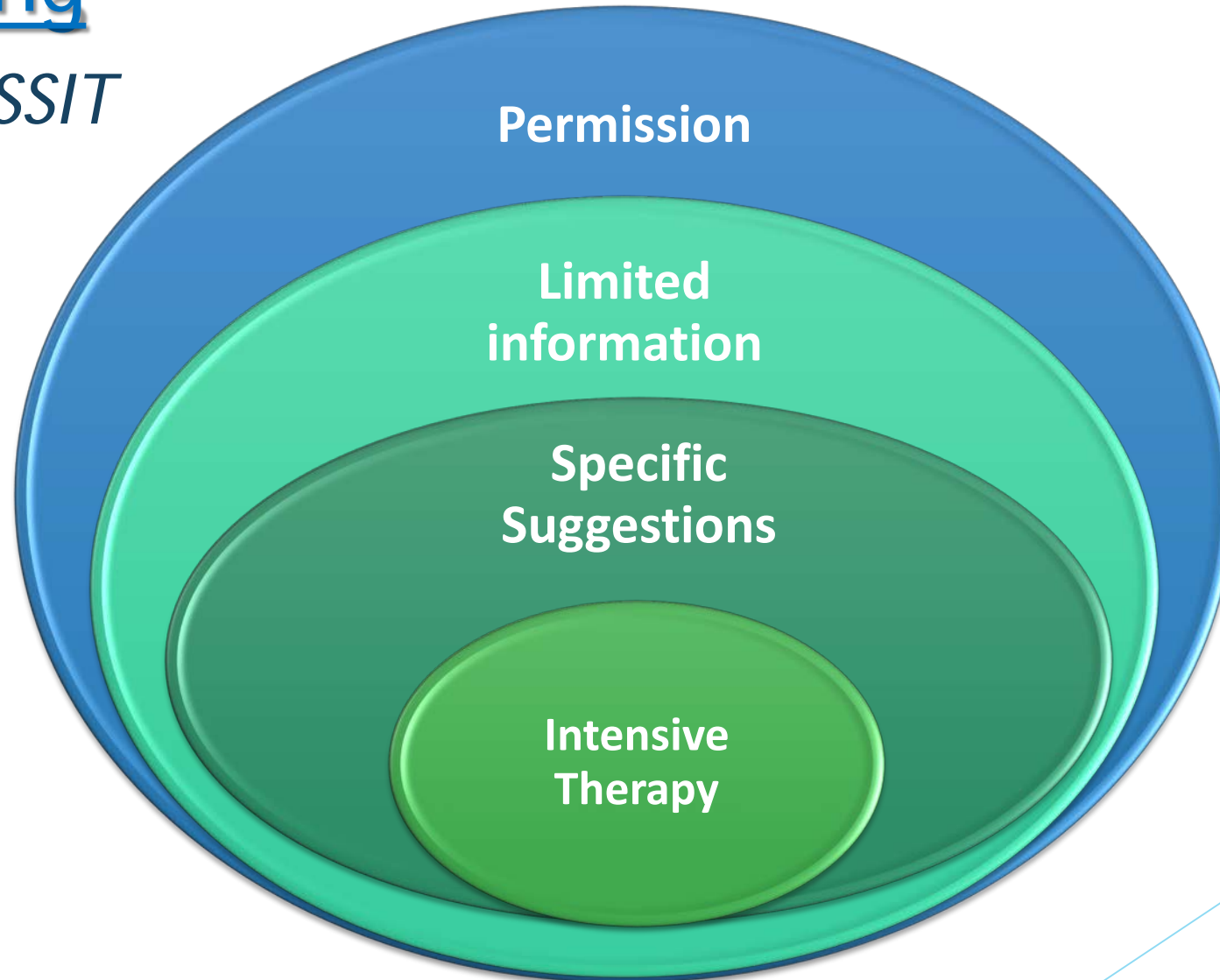
Tractament d'altres malalties implicades
(ISRS , anti HT...)

Participació de la parella des de l'inici

Programes de teràpia sexual: PLISSIT

Counseling

Mètode PLISSIT

Plissit: Permission

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

- ▶ Hem de ser professionals proactius.
- ▶ Més enllà de la supervivència, què preocupa a les nostres pacients?
- ▶ No parlar d'un tema es pot entendre com a indicador de trivialitat.

pLlissit: Limited Information

- ▶ Impacte de la malaltia en la resposta sexual i en l'autoimatge.
- ▶ Dispareunia i clínica associada a l'hipoestrogenisme.
- ▶ Relació amb la parella. Rol eròtic Vs Rol de cuidador.
- ▶ Investigar creences errònies.
- ▶ Legitimar per al plaer.
- ▶ Donar més importància al propi plaer que al de la parella.
- ▶ L'error de comparar la situació actual amb l'anterior o la d'altres persones.
- ▶ No viure la sexualitat des de les emocions negatives .

pliSSit: Specific Suggestions

Suggerències específiques per “reaprendre” la resposta sexual pròpia i reestablir la complicitat amb la parella.

Comunicació de sentiments i pors.

Tècniques per acceptar la nova imatge o evitar-ne la interferència.

Tècniques per millorar la interacció eròtica (massatges sensorials).

Potenciar el temps d'intimitat i oci.

Renegociar y assessorar en el tipus de pràctiques sexuals.

pliSSit: Specific Suggestions

MASTECTOMIES

CIRURGIES ABDOMINALS

plissIT: Intensive Therapy

plissIT: Intensive Therapy

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

La confiança és un ingredient imprescindible de la teràpia sexual... i requereix d'un mínim de temps.

Farmacologia en teràpia sexual

Disparèunia i sequetat vaginal

- Hidratants i lubricants (Grade 2B)
- Ospemifè 60mg /24
- Estrògens locals de baixa dosi (controvèrsies)
- Testosterona tòpica 1% (0.5 mg/dia)
- DHEA intravaginal 0.25- 1%

Pacients amb disfunció sexual i depressió concomitant

- Bupropion pot ser eficaç 150mg/12

Pacients amb DS associada a ISRS

- Un inhibidor de la 5 fosfodiesterassa pot ser eficaç (Grado 2B)

Pacients premenopàusiques amb Desig Sexual Hipoactiu

- Flibanserina (aprobada por l'FDA amb aquesta indicació)

Vaginisme

- Teràpia psico-sexual
- Fisioteràpia del sòl pèlvic

Anorgasmia

- Eros Device; vibradors

Fitoteràpia

www.raqueltulleuda.com

Proposta de protocol

- ▶ Grup de treball de sexualitat de la SEGO constituït per experts en N. Mama i metges sexòlegs
- ▶ SEM, AEEM, FESS, SEMERGEN Y SEOM
- ▶ Reunions al 2016 i conclusions al 2017

Proposta de protocol

3 controls a càrrec d'un professional format i, si és possible, amb la parella.

▶ **1ª visita (Preoperatori):**

Valorar l'*status quo* en la vida sexual de la pacient.

Informar sobre futurs canvis en l'esfera sexual.

Resoldre dubtes si ja es plantegen. Prevenció primària amb suggerències inicials.

▶ **2a visita (Postoperatori):**

Un cop definit l'abordatge terapèutic.

▶ **3a visita:**

6 a 9 mesos després de la cirurgia. Control de l'impacte del procés en la salut sexual.

Per recordar a la consulta

- ▶ La sexualitat té una importància cabdal a les nostres vides.
- ▶ L'atenció a la sexualitat hauria d'estar inclosa en qualsevol unitat oncològica.
- ▶ Si n'hi ha, es recomana la inclusió de la parella al programa.
- ▶ Si apareix disparèunia, iniciar hidratants vaginals i lubricants durant les RRSS.
- ▶ El tractament amb estrògens locals s'ha de consensuar amb l'oncòleg i la pacient.
- ▶ L'Ospemifè és una bona alternativa en dones amb antecedents de càncer de mama.

Quatre Reflexions finals

1: Masclisme estructural

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

2: Sexualitat en solitari

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

"El gran masturbador", Salvador Dalí, 1929

3: El Dret a la Salut Sexual

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Salud Sexual =
valor
necesidad
derecho

yxque.blogspot.com

YQ

www.raqueltulleuda.com

3: El Dret a la Salut Sexual

Congrés Català
d'Obstetrícia
i Ginecologia

7, 8 i 9 de novembre de 2018
Auditori AXA, Barcelona

Derecho a la
Privacidad
Sexual

Derecho a la
Equidad
Sexual

Derecho a la Autonomía
Sexual, Integridad Sexual
y Seguridad del Cuerpo
Sexual

Derecho al
Placer Sexual

Derecho a la
Libre Asociación
Sexual

Derecho a la
Educación Sexual
Comprensiva

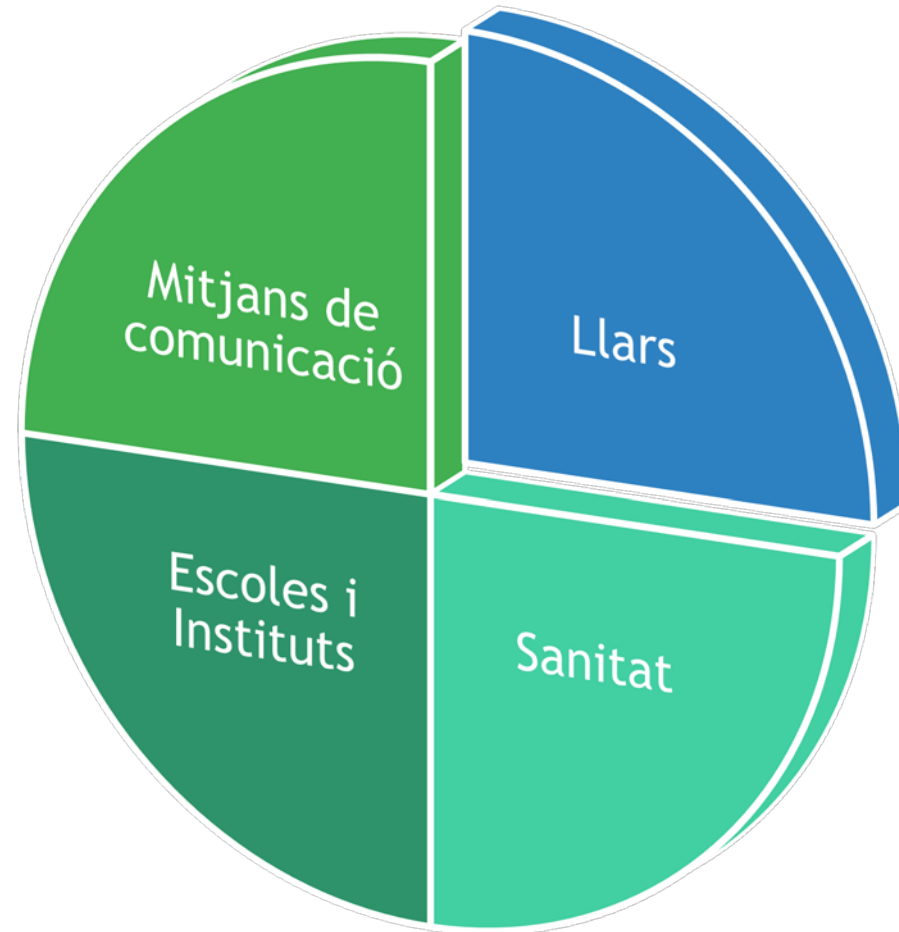
Derecho a
información basada
en el conocimiento
científico

Derecho a tener
opciones
reproductivas libres y
responsables

Derecho al
Cuidado de la
Salud Sexual

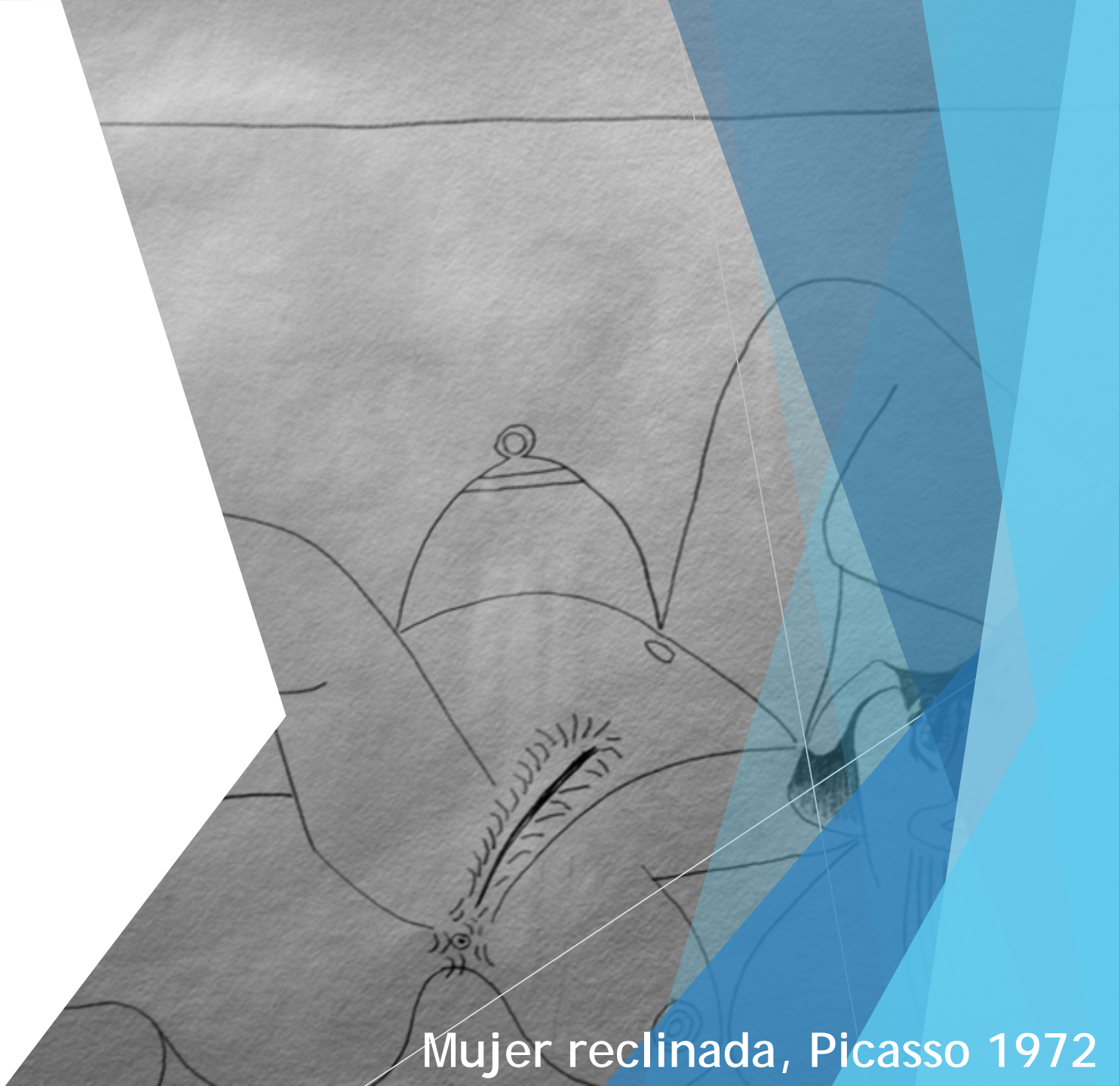
Derecho a la
expresión sexual
emocional

4: Què puc fer jo?

Gràcies

www.raquelulleuda.com

Mujer reclinada, Picasso 1972